

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Вараксіна О.В.

старший викладач,

Аграрно-економічний коледж

Полтавської державної аграрної академії

ОЦІНКА РІВНЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Проблема продовольчої безпеки в Україні є досить гострою і щільно пов'язана із кризовим станом економіки, обмеженістю матеріальних і фінансових ресурсів, робочої сили, депопуляції сільського населення та іншими чинниками, що впливають на процес забезпечення продовольчої безпеки. В останні роки співвідношення між вітчизняним і імпортним продовольством становило 50% до 50%, що перевищило критичні межі імпортованих товарів у загальній структурі на 20%.

Порушенням умов продовольчої безпеки на сьогодні є майже неконтрольоване ввезення в країну сировини та готових продуктів харчування, що містять різні харчові добавки та генетично модифіковані об'єкти (ГМО), дія яких на людину ще не досліджена. Наявність генетичного чинника здатна призвести до дестабілізації в загальній екосистемі. Понад 200 генів контролюють сприйнятливості людини до захворювань, що пов'язані з впливом екологічних чинників. Серед чинників, що впливають на захворюваність населення країни, екологічні становлять 20% [1, с. 14].

Як показало дослідження, у 2011 році, за різними оцінками, в Україні функціонувало 75 агрохолдингів, розмір їх консолідованих земельних банків становив близько 6 млн. га, або 16% загальної площі сільгоспугідь, які перебувають у власності й користуванні сільськогосподарських підприємств і громадян. За прогнозами, до 2015-2016 років агрохолдинги планують зростання землекористування ще на 2-3 млн. га [4].

Агресивне використання сільськогосподарських угідь, монокультуризація, масове недотримання сівозмін тощо та істотне зменшення обсягів природоохоронної діяльності створили в Україні реальну загрозу ресурсо-екологічній безпеці розвитку аграрного сектору і загалом держави. Зростання в аграрному секторі, що відбувається завдяки концентрації землекористування, інтенсифікації сільськогосподарського виробництва та нарощенню його експортного потенціалу, трактується в Україні як безперечно позитивний процес, що сприяє виходу країни з кризи. Однак при цьому ігноруються суперечливість отриманих результатів, серйозні деформації й негативні тенденції розвитку аграрного сектору, що сформувалися упродовж останніх двох десятиліть.

У 2011 р. стан продовольчої безпеки в Україні покращився, про що свідчать дані Звіту про стан продовольчої безпеки держави [2]. Такі висновки можна зробити відповідно до покращення таких показників. Середньодобова поживність раціону становила 2951 ккал, що на 18% перевищує граничний критерій (2500 ккал). Порівняно із попереднім роком споживання калорій населенням України збільшилося на 0,6%.

Невідповідним до норм залишається співвідношення частки калорій, що споживаються із продукції рослинного та тваринного походження. Пороговим вважаються значення, за якими 45% середньодобового раціону забезпечується за рахунок споживання продукції рослинного походження, а 55% – тваринного. Натомість лише 27,3% середньодобового раціону забезпечується за рахунок споживання продукції тваринного походження, що у 2 рази нижче за встановлений пороговий критерій [3]. Зокрема, у 2011 р. спостерігається недостатність споживання молока і молокопродуктів – на 46%, плодів, ягід і винограду – на 42%, м'яса і м'ясопродуктів – на 36%, риби та рибопродуктів – на 33% (табл. 1).

Варто відмітити, що з 2007 р. відставання спостерігалось також по овоче-баштанних продуктах і яйцепродуктах. У 2011 р. порівняно з 2010 р. найбільше зросло споживання овоче-баштанної продукції (на 13,4%), яке досягло свого раціонального рівня, що пояснюється минулорічним високим врожаєм цих культур. Споживання овочево-баштанної продукції було недостатнім у 2007 р. на 26%, у 2010 р. – на 11%. У 2007 р. недостатність споживання ячної продукції становила 13%, а вже у 2010 р. фактичне споживання яєць було оптимальним, тобто дорівнювало

раціональним нормам. У 2011 р. порівняно з 2010 р. суттєво зросло споживання яєць – на 6,9%.

Таблиця 1

Розрахунок індикатора достатності споживання продуктів харчування (на особу в рік, кг)

Назва продуктів харчування	Раціональна норма	2007 р.		2010 р.		2011 р.		Відхилення індикатора у 2011 р. до, (+, -)	
		фактичне споживання	індикатор достатності	фактичне споживання	індикатор достатності	фактичне споживання	індикатор достатності	2007 р.	2010 р.
Хліб і хлібопродукти	101,0	115,9	1,15	111,3	1,10	110,4	1,09	-0,06	-0,01
М'ясо і м'ясопродукти	80,0	45,7	0,57	52,0	0,65	51,2	0,64	0,07	-0,01
Молоко і молокопродукти	380,0	224,6	0,59	206,4	0,54	204,9	0,54	-0,05	0,00
Риба і рибопродукти	20,0	15,3	0,77	14,5	0,73	13,4	0,67	-0,1	-0,05
Яйця (шт.)	290	252	0,87	290	1,00	310	1,07	0,2	0,07
Овочі та баштанні	161,0	118,4	0,74	143,5	0,89	162,8	1,01	0,27	0,12
Плоди, ягоди, виноград	90,0	42,1	0,47	48,0	0,53	52,6	0,58	0,11	0,05
Картопля	124,0	130,4	1,05	128,9	1,04	139,3	1,12	0,07	0,08
Цукор	38,0	40,0	1,05	37,1	0,98	38,5	1,01	-0,04	0,03
Олія рослинна всіх видів	13,0	14,3	1,10	14,8	1,14	13,7	1,05	-0,05	-0,09

Розраховано за даними Державної статистичної служби України

Фактичне споживання хліба і хлібопродуктів, яєць, картоплі, цукру, олії перевищувало раціональні норми і вкотре підтвердило

той факт, що українці продовжують незбалансовано харчуватися і зловживати дешевшими продуктами харчування.

На фоні позитивних тенденцій зростання доходної частини сімейного бюджету пересічного громадянина України, у структурі його витратної частини все ще значну частку займають витрати на продукти харчування. У 2011 р. на придбання продуктів харчування пересічний громадянин витрачав протягом місяця 685 грн., що складає 75% від розміру прожиткового мінімуму. Аналіз структури споживчого кошика в розрізі видів продовольства протягом 2005-2011 рр. (табл. 2) свідчить про зменшення частки на придбання м'яса та м'ясопродуктів, що на фоні збільшення їх споживання у натуральному вимірі є досить позитивною тенденцією, також зменшилася частка витрат на придбання олії та цукру.

Таблиця 2

Диференціація доходів населення України

Рік	По всіх групах населення, грн. на 1 особу	Децильні (10%) групи домогосподарств за рівнем середньодушових загальних доходів		Співвідношення вищого і нижчого децилів
		перший (нижчий) дециль (грн. на одну особу)	десятий (вищий) дециль (грн. на одну особу)	
2003	270,5	144,8	594,3	4,1
2004	348,0	181,2	789,7	4,4
2005	506,3	270,9	1136,5	4,2
2006	619,9	327,6	1432,1	4,4
2007	773,9	346,9	1828,7	5,3
2008	1112,6	479,9	2783,0	5,8
2009	1159,7	518,2	2901,3	5,6
2010	1339,4	615,4	3302,4	5,4
2011	1483,3	709,0	3465,8	4,9

Розраховано за даними Державної статистичної служби України

Натомість населення більше стало витрачати на молоко і молокопродукти (в 3 рази) та фрукти (в 3,5 рази) на фоні зростання витрат на придбання всього продовольчого кошика у 2,5 рази.

Критична ситуація з купівельною спроможністю населення України полягає не лише в тому, що за багатьма видами продукції (м'ясо, молоко, плоди, ягоди, риба) не досягнуто раціональних норм споживання, а ще і у великій диференціації споживання продуктів харчування в домогосподарствах, залежно від розміру середньодушових загальних доходів за рік на одну особу. Так, у 2011 р. коливання між споживанням продуктів харчування в групах населення з максимальними і мінімальними доходами становили по м'ясу і м'ясопродуктах в 3,3 рази, молоку і молокопродуктах – в 6 раз, фруктах і ягодах – в 16 рази, рибі і рибопродуктах – в 7 раз. Лише по хлібу, хлібобулочних виробках і картоплі коливання становлять 1,5-2,5 рази. Порівняно з 2005 р. розрив у споживанні продуктів харчування між цими верствами населення збільшився. Нині основним джерелом надходження продуктів харчування для жителів сільської місцевості стали особисті селянські господарства [2].

Отже, стан продовольчої безпеки у 2011 р. покращився за рахунок зростання середньодобової калорійності раціону населення країни, поліпшення рівня доступності продуктів харчування для населення країни, забезпеченню формування державного інтервенційного фонду продовольчого зерна, задоволенню потреб населення у продовольстві, у межах його купівельної спроможності продовольчих груп за рахунок продукції вітчизняного виробництва [3]. Проте, незбалансованість раціонів харчування та значна частка витрат на продукти харчування, на нашу думку, залишається однією з основних проблем, що заважає забезпеченню продовольчої безпеки в межах держави на достатньому рівні. Тому існуюча модель аграрного виробництва потребує всебічної модернізації, здійснюваної на соціоекономічних засадах.

Список використаних джерел:

1. Вадзюк С. Н. Медико-екологічні проблеми в сучасних умовах / С. Н. Вадзюк, О. Є. Федорців // Екол. вісн.: Київ – 2008. – № 1. – С. 14–15.
2. Звіт про стан продовольчої безпеки України у 2011 році [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.me.gov.ua/file/link/187457/file/zvit2011.doc
3. Крупа О. М. Оцінка стану продовольчої безпеки в Україні [Електронний ресурс] / О. М. Крупа // Ефективна економіка. – 2013. – № 6. – Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nayka.com.ua>
4. Статистичний збірник «Сільське господарство України» // Електронний ресурс – режим доступу: <http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv>